

Sunkne lande

Autor(en): **Marnersdóttir, Malan**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Beiträge zur nordischen Philologie**

Band (Jahr): **59 (2017)**

PDF erstellt am: **11.09.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-858095>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Sunkne lande

MALAN MARNERSDÓTTIR (TÓRSHAVN)

Billedet til denne artikel gengiver William Heinesens digt *Over sunkne lande* sådan som det står i hans tredje digtsamling *Sange mod Vaardybet* i 1927. Digtet er interessant fordi det på sæt og vis besvarer J. H. O. Djurhuus' digt *Atlantis* fra 1917 (Djurhuus, 1988: 101/Pedersen, 1972: 19), som er et af Heinesens forgængere i digtekunsten. Formelt er digtene forskellige, men tematisk gør Heinesen op med det tilbageskuende og pessimistiske hos Djurhuus. Forholdet mellem teksterne er transtekstuel (Genette, 1982), idet Heinesens digt bygger videre på Djurhuus'. Heinesen kommenterede også mange år senere indirekte sit digte i novellen *Dokken*. Der består endvidere et vist transtekstuel forhold mellem Heinesens digt og Tom Kristensens digt *Landet Atlantis. Et symbol* (1920), som indgår i blandt Heinesens forgængerdigte i Harold Bloom's forstand i bogen *The Anxiety of Influence*.

Allerede som digtene står trykt ses den første formelle lig- og uligheder. *Over sunkne lande* består, som det fremgår af billedet, af fire urimede strofer af forskellig længde. Digtet knyttes sammen af gentagelser, der består af anaforer, digtets titel og apostrofer. Endvidere fører et oplevende kollektivt 'vi' digtet sammen i en fremadskridende bevægelse, der følger skibet og digter-jegets refleksion over fortid, nutid og fremtid. Foruden selve digtets kompakte grafiske form, præges Djurhuus-digtets skriftbillede også af anaforer.

Det oplevende vi i *Over sunkne lande* har i flere dage i temmelig ubekymret tilstand befundet sig ombord på et skib, der sejler hen over titlens sunkne lande, hvor "vi stirrede ned i de skummende/ kornede, grønne Vande". Dernede ses "Rev og bragende Brænding", som digtet forklarer, er "de sunkne/ Landes højeste, svimle/ krystalbesaaede Tinder". Skibet "kommer fra spirende Strande", som viser tilbage til første strofes forårsagtige grønne vande. Derefter bryder digtet ud i klage "O, druknede Mænd og Piger/ og Børn og dyr i det dunkle", som følges op af synekdotiske beskrivelser som "I stakkels, bristede Øjne,/ I unge, elskede Hænder", der får digter-vi'et til at udbryde, at "idag er vor Lykke saa vid,/ at Sjælen har Rum til jer alle!" Dette kollektive digter-vi vil følge alle de døde "helt ud til Afgrundsranden,/ at vi kan være Jer nær".

OVER SUNKNE LANDE

OVER sunkne Lande
sejled vi flere Dage;
vi stirrede ned i de skummende
kornede grønne Vande.

Nu glider vi ind under nye
vildsomme Kastevinds-Himle
der flammer blaa og iltre
om Rev og bragende Brænding.
Revene er de sunkne
Landes højeste svimle
krystalbesaaede Tinder!

Over de sunkne Lande
sejler et løvsmykket Skib;
det kommer fra spirende Strande
og bringer Vaaren med sig.
O druknede Mænd og Piger
og Børn og Dyr i det dunkle —
vi hilser jer mens vi sejler
forbi i vor favnende Lykke!

Vi kunde unde jer Synet
af vajende Løv i Luften!
O alle I Døde paa Bunden —
I stakkels bristede Øjne,
I unge elskede Hænder —
idag er vor Lykke saa vid
at Sjælen har Rum til jer alle!
Vi længes mod Storme fra Nord,
hvidnende Hvirvelstorme
om grumme blinde Skær —
vi vil sejle vor svimle Lykke
helt ud til Afgrundsranden,
at vi kan være jer nær!

Djurhuus

Den transtekstuelle forbindelse mellem Heinesens og J. H. O. Djurhuus' digt *Atlantis* ligger især i den fælles forestilling om et sunket land. Hos Djurhuus har landet et navn, det er det sagnomspundne Atlantis, som beskrives med elementer fra den færøske balladecyclus *Sjúrdarkvæði* (Sigurdballaderne). Digtet starter med at beskrive en Afrodite-lignende skikkelse, som sammenlignes med balladens Brynhild Buðladóttir, der lod en ring af ild omkranse sin borg for at lokke den rette bejler til sig. Men kvinden var for "leingi lidnum öldum" ("for længst henfarne tider") siden præstinde i Atlantis, hvor hun bekransede forårsfestens deltagere med erantis. De to sidste strofer forklarer derefter, hvordan et sagn fortæller, at Færøerne ligger på det sted i det nordlige Atlanterhav, hvor Atlantis engang var. Djurhuus udnytter på denne måde navneligheden til at gøre opmærksom på forbindelsen mellem myten om den antikke kulturby og myten om Færøerne, som engang i fortiden var frit og kultiveret med egne institutioner.

Fjerde strofes fortidige præstinde er i de afsluttende strofers nutid smeltet sammen med den nordiske mytologis Ran, der lokker sømænd i døden og bekranser dem med erantis, mens de efterladte græder af sorg. Af Djurhuus' sammenføjning af græsk og nordisk mytologi opstår en forestilling om, at de, som i nutiden har Atlantis som nationalt ideal, nok bliver blomsterbekransede, men samtidig lullet i søvn. Digtet beskriver med andre ord en pessimistisk situation, hvor høje idealer og forestillinger om at genvinde en tabt storhed for Færøerne er dømt til at mislykkes.

Det transtekstuelle

Heinesens digt er til gengæld fuldt af optimisme. Det er forår i begge digte, dog med den forskel at Djurhuus' erantis er blevet til løv i Heinesens digt, hvor skibet pyntet med "vajende Løv i Luften", som digter-vi'et gerne ville lade de druknede se.

Der er næsten fuldstændigt sammenfald mellem dem, gudinden i Atlantis bekranser i Djurhuus' digt, nemlig "menn og kvinnur, djór og urtir" ("mænd og kvinder, dyr og vækster") og så Heinesens række af døde: "O, druknede Mænd og Piger,/ og Børn og Dyr", hvor planterne er forsvundet, børn kommet i stedet og kvinder er skiftet ud med piger. I Djurhuus' er det udelukkende 'teir' – dvs. mænd der dør. Til gengæld tiltaler Heinesens digt flere gange de engang levende med pronominet 'Jer', hvilket gør fortidens mennesker mere nærværende og mindre mystiske.

Hos Djurhuus smiler præstinden af Atlantis mændene i søvn, erantisbekranser og følger de druknede 'hjem' til dybets blå drømmehaller. Hos Heinesens omfattes alle fortidens mennesker og dyr i en lykkerus: "idag er vor Lykke saa vid,/ at Sjælen har Rum til Jer alle!" De efterladte hos Heinesen er passagerer ombord på et skib, og omfattes af et digter-vi, som "længes mod Storme fra Nord, hvidnende Hvirvelstorme/ om grumme, blinde Skær", dvs. det er store udfordringer, der venter forude. Den nærmest overmodige lykkefølelse får digter-viet til at "sejle vor svimle Lykke/ helt ud til Afgrundsranden".

Djurhuus' digter-jeg ser Atlantis som "hini søgusveiptu, háttmentaðu lond" ("det oldtidsfjerne digterdrømte [højkulturelle] land") med marmorborge, torve, templer og demokratiske forsamlinger, hos Heinesen er det højstemte og visionære dæmpet ned til det, der faktisk kan ses, nemlig naturformationer og havbundens rev, som dog er udstyret med "krystalbesaaede Tinder", f.eks. noget hvidt, lysreflekterende krystalagtigt på stenene.

Novellekommentaren

Novellen *Dokken* i *Gamaliels besættelse* (1961) kan læses som et forsøg på at råde bod på den provokerende ungdommelige letsindighed i *Over sunkne lande*. Novellen beskriver fortællerens sejltur gennem krigsfarvandene mellem Færøerne og Skotland i 1917. Forfædrenes erfaringer danner baggrund for refleksioner fremtiden og sætter den rejsendes ungdommelige sorgløse ubekymrethed i relief. Men digtet handler, når alt kommer til alt, ikke om farerne på havet under første verdenskrig, men om de fremtidige udfordringer, der imødeses med trygt fodfæste hos fortidens bærere af erfaringer i liv såvel som i digtning.

Måske er der via novellens bevidsthed om krigens katastrofale følger en forbindelse mellem *Over sunkne lande* og Tom Kristensens digt om Atlantis. Hos Kristensen skal Atlantis opstå af en sønderbombet by, det er fremtiden som opstår af det kaos krigen har efterladt. Atlantis er i dette digt der "hvor alle harmoniske Fordomme svigter./ Farverne sprænges, og Formerne sprænges" – det er en helt ny verden, der skal bygges op. Tom Kristensen tilhører den generation – ligesom egentlig også Heinesen – som med Jacob Paludans ord måtte snuble i starten, efter det chok første verdenskrig gav og aldrig rigtig kom sig af. Det nærmeste Heinesen kom til at bekende sig til denne gruppe, er nok indledningen til *Dokken*. I *Over sunkne lande* er digter-vi'et bevidst om døden, men længes lykkelig mod fremtidens udfordringer i form hvidnende storme fra nord og "grumme, blinde Skær".

Veje og nye veje

Sagt med Harold Blooms mester og lærling-kategorier, så følger Heinesen Djurhuus lidt på vej og beskriver forsvundne lande som noget storslået og prægtigt, men er taget ad ganske andre veje formelt og indholdsmæssigt. Heinesens digt er ikke indordnet under en forudbestemt form og med "Nu glider vi ind under nye/ vildsomme Kastevind-Himle" placerer det sig i nutiden og åbner for metapoetisk tolkning. Djurhuus ser på romantisk-symbolistisk vis i *Atlantis* tilbage, langt tilbage til en svunden idealtilstand og ser i nutiden kun de sørgende efterladte. De efterladte efter døde sømænd, men også på et andet plan dem der fulgte efter den forsvundne storhedstid.

Heinesen går i digtet *Over sunkne lande* videre end Djurhuus' *Atlantis*. I Heinesens digt er der åbent ud til fremtiden, men det er ikke så radikalt og tydeligt omkring, hvad fremtiden kræver, som Tom Kristensens digt. Den pessimisme, som er

så gennemgående i Djurhuus' digtning, lukker digtet om fortidens storhed, som nutiden altid allerede kommer til kort overfor. I Heinesens digt kan beslutningen om at gå "helt ud til Afgrundsranden/ at vi kan være Jer nær" læses som den digteriske stræben efter at nå forgængerne, ikke for at nøjes med det, men for at gå så langt ud til digtningens grænser som muligt.

Litteratur

- Bloom, Harold. 1973. *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry* (New York: Oxford University Press).
- Djurhuus, J. H. O. 1988. *Yrkingar*, ed. Christian Matras (Tórshavn: Mentunargrunnur Studentafelagsins).
- Genette, Gérard. 1982. *Palimpsestes. La littérature au second degré* (Paris: Éditions du Seuil).
- Heinesen, William. 1927. *Sange mod Vaardybet* (København: Levin & Munksgaards Forlag).
- Heinesen, William. 1961. *Gamaliels besættelse* (København: Gyldendal).
- Kristensen, Tom. 2003. *Landet Atlantis. Et symbol*, i *Danske litterære tekster 1900-1950*, red. U. Lehmann et al. (Odense: Syddansk universitetsforlag), S. 183-184.
- Pedersen, Poul P. M. Red. 1972. *Færøske digte 1900-1971* (København: Rosenkilde og Bagger).